

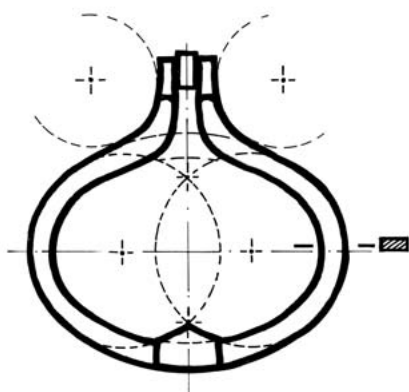
*Arquitectura Popular Ourenzá **

Manuel Caamaño Suárez
Fotografías e debuxos: **Tomás Vega Pato**

*A*arquitectura popular está considerada, e así é, como a arquitectura da necesidade e da escaseza, ademais de anónima. Por esa razón a maioría dos seus estudosos insisten en que todo canto elemento construtivo conforma as súas realizacións está encamiñado a resolver problemas prácticos. Sen deixar de ser certa esa percepción, nas construcións populares galegas, como tamén nas doutros países, danse unha serie de aspectos dentro da elementalidade das súas arcaicas, e mesmo primitivas e inxenuas, formas, que ademais de resolver aquelas funcións de fasquía práctica, levan canda si ingredientes decorativos ou ornamentais. Non hai máis que reparar nos corredores e solainas cos balaústres torneados de diferentes xeitos sexan en madeira ou en granito, nas chemineas, nos

*Este é o texto de introdución do libro titulado "Arquitectura Popular Ourenzá" de Tomás Vega Pato.

remates das cubertas tanto das casas-vivenda como dos hórreos, nos cataventos que enriquecen grandemente algunhas desas contrucións, nos valados que delimitan as parcelas, ou no cromatismo das portas e fiestras nos muros da casa-vivenda. Todos eses elementos de arte popular son feitos polo construtor anónimo, quen deixa sempre a súa pegada artesana orixinal e creativa.

En Galicia, os membros do inesquecible Seminario de Estudos Galegos, moi atentos e impostos nos movementos innovadores e nas correntes culturais do mundo, xa nas súas esculcas etnográficas iniciáticas, feitas con rigor e amor ó país, tiñan reparado nalgún daqueles aspectos. Os nomes de Vicente Risco, Florentino López Cuevillas, Xosé Ramón e Fernández-Oxea ou Xoaquín Lorenzo, todos eles, por certo, fillos da patria ourensá, fixeron a súa descuberta e plasáronos nos seus traballos tanto monográficos como de conxunto, como o cimeiro tratado *Etnografía. Cultura material* do recordado Xoaquín Lorenzo, "Xocas". Dende entón fóronse facendo achegas, moi paseniñamente, que os desenvolveron e completaron. Frescas aínda as tintas, temos que rexistrar nestes últimos anos a aparición de publicacións relacionadas co eido da arquitectura popular, unhas delas que a contemplan en conxunto e outras que atinxen a temas sectoriais como acontece cos libros recén postos ó dispor do público interesado por estas cuestións como son *As lareiras en Galicia*, da autoría dos arquitec-

tos técnicos J. Astray, M. Beiroa e J. Villares, *O conxunto etnográfico dos batáns e muíños do Mosquetín na Terra de Soneira*, do etnógrafo X. Mº. Lema Suárez e Roberto Mouzo Bermúdez e *Itinerarios de arquitectura popular pola Terra Chá de Carme Pernas Bermúdez*. De aí que saudemos con ledicia a aparición do libro que temos nas mans, **Arquitectura popular ourensá. Pechos de clausura simple e complementos. Encintados, encalados e engadidos decorativos** realizado por **Tomás Vega Pato**, estudoso de vello de temas etnográficos, algún deles suxerido, como é o caso do presente, polo seu mestre e amigo Xoaquín Lorenzo, a quen lle dedica o texto co gallo de se conmemorar os cen anos do nacemento do gran arqueólogo e etnógrafo de Lobeira.

Froito de demorados traballos de campo, nesta magnífica investigación, o seu autor nos ofrece un cumprido e rigoroso estudo relacionado coas humildes obras artesanais dos **pechos de clausura e dos seus complementos**, tanto dos realizados en madeira como en ferro nos obradoiros artesanais, e **cos encintados, encalados e engadidos decorativos**, todos eles con funcións ben definidas dentro dunha ornamentación primitiva.

Se ben os pechos de clausura podemos velos en todas as construcións da arquitectura popular do noso país, e foron merecedores dunha certa atención dende hai tempo, non ocorre o mesmo cos comun-

mente coñecidos como encintados, de longa tradición en moitos países europeos, xa presentes nas obras italianas do medievo coa técnica dos grotescos e moi evidentes, aínda hoxe, nos esgrafiados da arquitectura catalá. Así como os primeiros están presentes por todo o país, a existencia dos segundos adquieren relevancia e acadan personalidade propia nas terras luguesas do sur –como testemuña o estudo *Debuxo e ornamentación na arquitectura do sur da provincia de Lugo*, realizado no 1991 polo arquitecto P. Lizancos coa colaboración dunha serie de especialistas, nos concellos de Sober, Monforte de Lemos e Pobra de Brollón–, ou por toda a xeografía da demarcación provincial de Ourense, con máis presenza nas zonas de val que de montaña.

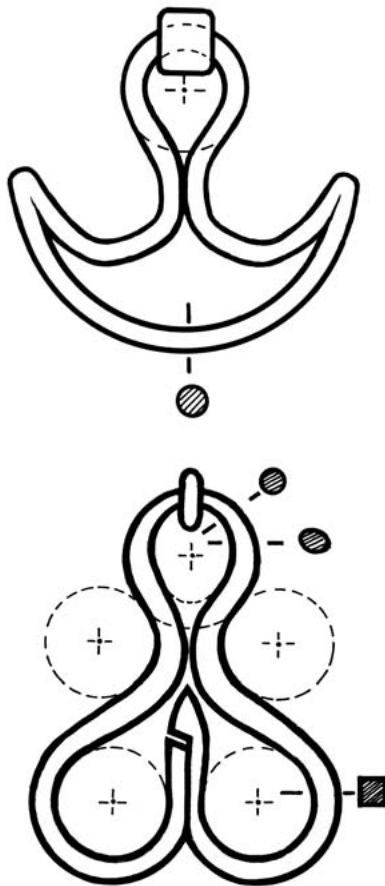
O libro que concita a nosa atención afonda, logo de pescudas laboriosas, no estudo de ambos elementos construtivos. Nel contense un intenso traballo de campo e de gabinete no que se recollen uns aspectos existentes nas creacións construtivas levadas a cabo ó longo do tempo polo

pobo galego, hoxe moi degradadas, desvirtuadas e en perigo certo de desaparición. Este profuso traballo, que constitúe unha achega do maior interese, iniciouno o seu autor no ano 1980 e, logo de percorrer detidamente numerosas entidades poboacionais das máis de 4.000 que se integran na provincia ourensá, ofrécenos un estudo que abrangue numerosas foto-

grafías, bocetos e deseños, figuras e cadros tipolóxicos, que dan orixe a un nutrido banco de datos, acompañado dunha clasificación dos tipos estudados e co desexo de lograr una normalización do léxico empregado nas dúas materias. Dese xeito, o seu autor denomina o traballo como manual-inventario e de certo que ese empeño lógrao de vez.

Saúdo, xa que logo, con ledicia, este galano co que, para conmemorar o centenario do nacemento do mestre Xoaquín Lorenzo, nos ven de agasallar Tomás Vega Pato e, asemade, agradecer a confianza que depositou en min para inicialo con estas breves liñas na publicación que promove a Deputación de Ourense.

Só desexo que este exemplar e exhaustivo traballo sirva de estímulo para que se prosiga a afondar no mellor coñecemento do amplo universo que conforma a arquitectura popular, así como na preservación, ata onde sexa posible, dun dos máis senlleiros sinais que nos identifican ós galegos dende tempos seculares como un pobo con personalidade propia.

O mar terra adentro
Xaquín Lorenzo
Gravuras de Conde Corbal

FRANCISCO CALO LOURIDO

Patrón do Museo do Pobo Galego. Doutor en Historia da Arte pola Universidade de Santiago de Compostela. Catedrático de Xeografía e Historia do Instituto "Torrente Ballester" de Pontevedra. Correspondente da Real Academia Galega e membro da Sección de Antropoloxía do Consello da Cultura Galega. Premio Investigación Antón Losada Diéguez (1995).

Autor de numerosas investigacións, entre as que destacaremos as seguintes obras: *La cultura de un pueblo marineru: Porto do Son* (1978). *As artes de pesca* (1980). *A cultura castrexa* (1993). *A plástica da cultura castrexa galego-portuguesa* (2 tomos, 1994). *Xentes do mar* (1996). *Castro de Baroña* (1986). *Fainas do mar. Vida e traballo no litoral Norte* (1999)...